
Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek

OUD-TURNHOUT-*Dorp* (2017I219)

2017

Deel 3: Programma van maatregelen

COLOFON

Opdrachtgever	Van Roey Vastgoed, Oostmalsesteenweg 261, 2310 Rijkevorsel
Architectenbureau	Segers & Moermans bvba, Groenstraat 81, 3730 Hoeselt
Project	Een gemengd programma met plein-, park-, tuin- en starterswoningen. Wonen in het centrum van Oud-Turnhout met oog voor een kwalitatieve 'groene' buitenruimte.
Projectcode	2017I219
Autorisatie	Rik van de Konijnenburg, HAASTbvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
Auteur	Peter Cosyns, NSAR, Departement Kunstwetenschappen & Archeologie (SKAR), Vrije Universiteit Brussel (VUB), Pleinlaan 2, 1050 Brussel

INHOUDSTAFEL

Colofon.....	2
1. Algemene informatie.....	4
2. Gemotiveerd advies over de eventueel te nemen maatregelen.....	5
a. Volledigheid van het uitgevoerde onderzoek.....	5
b. Potentieel en waardering van een archeologische site.....	5
c. Impactbepaling.....	5
d. Maatregelen.....	7
3. Programma van maatregelen.....	8
a. Programma van maatregelen voor een eventueel uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem.....	8
b. Raming verder archeologisch vooronderzoek.....	9
4. Bijlage.....	10
a. Lijst met figuren.....	10

1. ALGEMENE INFORMATIE

Aanleiding van het vooronderzoek is het bouwproject van Van Roey Vastgoed aan het dorpsplein Dorp te Oud-Turnhout waarbij drie van de vier bestaande panden die zullen gesloopt worden om plaats te maken voor een gemengd programma met plein-, park-, tuin- en starterswoningen opgenomen zijn in de inventaris bouwkundig erfgoed (ID11712).

Het projectgebied gelegen aan Dorp 18/19-20-21-22 in Oud-Turnhout bevindt zich volgens het Gewestplan niet binnen een vastgelegde archeologische zone en er is eveneens geen beschermde archeologische site vastgesteld op de betrokken kadastrale percelen. Een archeologienota dient hier evenwel toegevoegd te worden aan de vergunningsaanvraag voor het geplande bouwproject gezien de totale oppervlakte van de betrokken kadastrale percelen Oud-Turnhout Afdeling 2, Sectie F, percelen 433f7; 433g6; 433g7; 433f8; 433h7; 433s7; 433v7; 433x5; 433x7 5340 m² bedraagt en de oppervlakte van de geplande bodemingrepen binnen het plangebied 2368 m².

We stellen een archeologienota voor met uitgesteld archeologisch vooronderzoek. Het verslag van deze archeologienota is enkel opgemaakt op basis van een bureauonderzoek omdat een werfcontrole voorlopig niet realiseerbaar is gezien de 4 panden die dienen te wijken voor het bouwproject nog bewoond zijn en omdat het achterliggende terrein een groot aantal hoge bomen omvat. Het is logisch dat de projectontwikkelaar eerst de stedenbouwkundige vergunning wenst te verwerven in plaats van preventief archeologisch vooronderzoek te laten uitvoeren zonder garantie dat het bouwproject kan gerealiseerd worden. In dit deel van de archeologienota is een programma van maatregelen opgenomen ter verduidelijking van de voorgestelde stappen conform het onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 zodat die een bindend karakter krijgen na bekrachtiging. Bij het toekennen van een stedenbouwkundige vergunning met bindende voorwaarden voor het bouwproject zullen de nodige stappen ondernomen worden om na het bouwrijp maken van het terrein het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

2. GEMOTIVEERD ADVIES OVER DE EVENTUEEL TE NEMEN MAATREGELEN

A. VOLLEDIGHEID VAN HET UITGEVOERDE ONDERZOEK

Het gevoerde bureauonderzoek verschaftte al voldoende informatie om te kunnen inschatten dat het projectgebied archeologisch potentieel bezit en dat de impact van de geplande werkzaamheden hierop een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem vereisen. Door de aard en het stadium van de bouwwerkzaamheden was veldwerk voorlopig onuitvoerbaar. De aannemer moet eerst weten of een stedenbouwkundige vergunning voor dit bouwproject kan verleend worden vooraleer over te gaan tot het afbreken van de vier panden, Dorp 18/19-20, 21 en 22. Doordat deze vier panden nog steeds bewoond zijn blijft de nieuwe inplantingszone onbereikbaar. Een groot deel van het terrein, de niet-bebouwde zone, kan dan weer pas worden gecontroleerd op het archeologisch potentieel na het rooien van een groot aantal hoge bomen.

Het reeds geleverde onderzoek verstrekte voldoende gegevens om in functie van deze archeologienota een gefundeerd advies te formuleren (zie deel 2).

B. POTENTIEEL EN WAARDERING VAN EEN ARCHEOLOGISCHE SITE

De waarnemingen voortvloeiend uit het gevoerde bureauonderzoek zijn gebaseerd op de beschikbare historisch-cartografische, bodemkundige en archeologische data uit de CAI-database. Hieruit blijkt duidelijk dat het bouwperceel aan Dorp te Oud-Turnhout is gelegen in een oude dorpskern met een zeker archeologisch potentieel naar middeleeuwse sporen en structuren en in mindere mate naar IJzertijd sporen. Aanwijzingen voor de aanwezigheid van antropogene sporen, structuren of een bewoningsgelaagdheid uit overige periodes ontbreken voorlopig volledig voor de desbetreffende kavel.

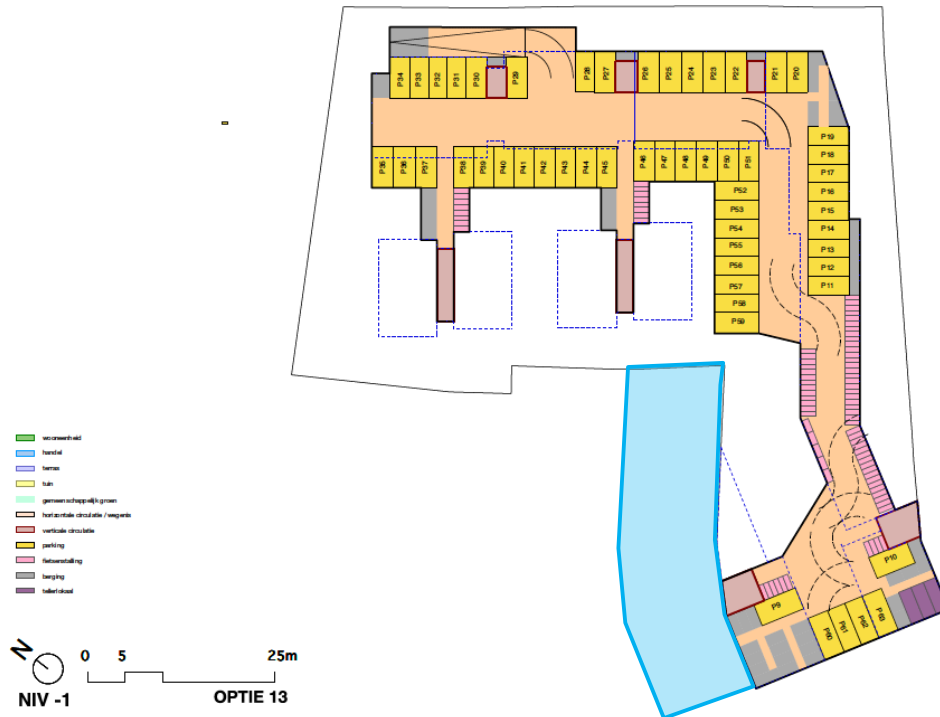
De af te breken gebouwen aan het dorpsplein behelzen slechts een minimaal deel van het te bebouwen oppervlak. Een groot deel van het ca. 50 are grote projectgebied zal worden voorzien van een ondergrondse parkeerkelder tot ca. -3.00m. Dit impliceert een grondig vooronderzoek voor een adequate evaluatie van het archeologische potentieel. Een bijkomende vraag is in hoeverre de bomen het bodemarchief niet grondig hebben verstoord.

C. IMPACTBEPALING

Figuur 1 geeft aan dat de verschillende bouweenheden zullen worden voorzien van één grote ondergrondse parkeerkelder met 63 staanplaatsen. Enkel de vier gebouwen gelegen in het westelijke deel van het achterliggende projectgebied vormen twee kleine gescheiden ontdubbelde bouwzones die niet worden onderkelderd met uitzondering van een doorgang tot de parkeerkelder. Het gemeenschappelijke

kelderniveau met inbegrip van de twee doorgangen naar de vier losse panden en de in- en uitrit in de noordoostelijke hoek van het kelderniveau beslaat een oppervlakte van 2368m².¹

Figuur 2 maakt duidelijk dat nog een 8-tal bovengrondse parkeerplaatsen worden voorzien aan de noordelijke rand van het projectgebied ter hoogte van de Kapelstraat. Verder is ook op te merken dat de parkeerkelder een veel groter oppervlak zal beslaan dan de geplande wooneenheden.

Figuur 1: Inplanting van kelderniveau van het voorziene bouwplan
(copyright Architectenbureau Segers & Moermans bvba)

¹ Belangrijk is om mee te geven dat het recent aangeschafte perceel 433h7 (02/10/2017) nog niet opgenomen is in het masterplan waardoor nog geen informatie voorhande is hoe dit deel van het projectgebied effectief zal geïntegreerd worden in het bouwproject.

Figuur 2: Inplanting van de bovenbouw van het voorziene bouwplan (copyright Architectenbureau Segers & Moermans bvba)

D. MAATREGELEN

Het potentieel om tijdens de werkzaamheden archeologisch materiaal, sporen, structuren of antropogene bodemgelaagdheid aan te treffen, is reëel maar afhankelijk van de bewaringstoestand van de bodem. Het projectgebied zal verstoord worden tot een diepte van minstens -3.00m voor de aanleg van de parkeerkelder. Dit geeft ons de gelegenheid om een relatief grote zone binnen het historische dorpscentrum van Oud-Turnhout een grondige evaluatie uit te voeren door middel van een proefsleuvenonderzoek. Gezien de huidige situatie dient evenwel eerst een beperkte bouwvergunning afgeleverd te worden zodat het terrein bouwrijp kan gemaakt worden en beschikbaar wordt om een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem kan uitgevoerd worden.

3. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

A. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR EEN EVENTUEEL UITGESTELD VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

Voor administratieve gegevens, de aanleiding van het vooronderzoek en de resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem verwijzen we door naar Deel 2 van deze archeologienota.

Wat de vraagstelling en onderzoeksdoelen betreft kan het uitgestelde vooronderzoek met ingreep in de bodem aantrekken of niet al te grote verstoringen hebben plaatsgegrepen binnen de niet bebouwde zone. Er kan dan ook gecontroleerd worden wat de graad van concentratie en bewaring van archeologische sporen en structuren is. Voorafgaand bureauonderzoek in de nabije omgeving heeft alvast duidelijk gemaakt dat er een zeker verwachtingspatroon is voor middeleeuwse en/of IJzertijd sporen en/of losse vondsten, maar die uit andere periodes hoeven niet per se op voorhand al worden uitgesloten. Anderzijds dient nogmaals gewezen te worden op de concentratie hoge bomen die dienen gerooid te worden aangezien die het archeologisch potentieel binnen dit projectgebied sterk kunnen hypothekeren.

Om te registreren of de aanwezigheid van vindplaatsen kan worden aangetoond dan wel weerlegd binnen de onbebouwde zone die zal afgegraven worden in het kader van de nieuwbouwinplantingen adviseren we een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van een proefsleuvenonderzoek met inbegrip van kijkvensters, dwarsleuven en profielputten. Een behoud *in situ* is niet realiseerbaar voor het overgrote deel van het projectgebied, daarom is een uitgebreid proefsleuvenonderzoek hier essentieel om met grote zekerheid te kunnen aantonen dat het terrein mag vrijgegeven worden dan wel verder dient opgegraven te worden. Door de aanwezigheid van een groot aantal hoge bomen is booronderzoek niet aangewezen. Ook geofysisch onderzoek zal amper bruikbare resultaten opleveren door die bomen, maar eveneens door de ingesloten ligging van het terrein tussen verschillende gebouwen met allerhande leidingen. Een landschappelijk bodemonderzoek kan best geïntegreerd worden binnen het proefsleuvenonderzoek om tijd en geld te sparen. Ook zal een metaaldetectieonderzoek over het hele terrein worden uitgevoerd ter aanvulling van het proefsleuvenonderzoek.

Dit uitgebreide vooronderzoek moet in eerste instantie alle waarnemingen van vondsten en vindplaatsen vastleggen om de datering en eventuele fasering van de site te kunnen verschaffen. De resultaten kunnen dan gebruikt worden als een waardemeter voor toekomstige bouwprojecten in de nabije omgeving zodat onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden in functie van een eventueel vervolgonderzoek in het centrum van Oud-Turnhout. Op die manier wordt het mogelijk om de aangetroffen sporen en vondsten in relatie te brengen met reeds gekende nabijgelegen vindplaatsen.

Volgende pertinente onderzoeksvragen dienen te worden gesteld:

- Zijn er überhaupt sporen of structuren aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten?
- Zijn er indicaties (paalrijen, afvalkuilen, greppels en grachten) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf of nederzetting?

- Zijn er indicaties voor prehistorische sporen of vondstenclusters (mesolithicum, neolithicum)?
- Kan op basis van het sporenbestand binnen het projectgebied een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van begraven of goed bewaarde bodems? Zo ja, welke en op welke diepte bevinden deze zich? Hebben deze steentijdpotentieel?
- Wat is de implicatie voor de bewaringstoestand van de sporen?

B. RAMING VERDER ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK

Een raming voor een uitgesteld archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem houdt een proefsleuvenonderzoek inclusief eventuele kijkvensters en/of dwarsleuven voor een totale oppervlakte van ca. 12,5% van de ca. 50 are, wat neerkomt op ca. 600m² of min. 300m³ tot 600m³ grondverzet met een kraan. Gezien het niet gegarandeerde archeologische potentieel zal de geadviseerde werfcontrole een beperkte ingreep inhouden met een minimale te voorziene bezetting ondersteund door een kraan rekening houdend met de opgelegde regelgeving van het OE. *In concreto* zal minstens een archeoloog, assistent-archeoloog en een bodemkundige nodig zijn voor het terreinonderzoek en dit gedurende min. 5 dagen afhankelijk van de concentratie archeologische sporen en structuren die zullen aangesneden worden.

4. BIJLAGE

A. LIJST MET FIGUREN

- Figuur 1: Inplanting van kelderniveau van het voorziene bouwplan (copyright Architectenbureau Segers & Moermans bvba)
- Figuur 2: Inplanting van de bovenbouw van het voorziene bouwplan (copyright Architectenbureau Segers & Moermans bvba)